

Izglītības un zinātnes ministrijas informācija par Latvijas Pētniecības un inovācijas stratēģiskās padomes doto uzdevumu izpildi (3.darba kārtības punkts)

3.1. Izglītības un zinātnes ministrija ir izvērtējusi ZDL, Augstskolu likumu (turpmāk - AL), Ministru kabineta 2013.gada 12.novembra noteikumus Nr.1316 „Kārtība, kādā aprēķina un piešķir bāzes finansējumu zinātniskajām institūcijām” (turpmāk - noteikumi) un noteikumu projektu un citus materiālus, IZM sniedz šādu viedokli:

1. ZDL 38.pantā teikts, ka zinātnisko institūciju bāzes finansējumu veido līdzekļi (tai skaitā): „dibinātāja noteikto zinātnisko pētījumu veikšanā iesaistītā zinātniskā personāla atlīdzībai”.

2. Zinātniskais personāls ZDL izpratnē ir zinātnieki. Zinātnieki ir fiziskas personas, kuras veic zinātnisko darbību un ieguvuši zinātnisko kvalifikāciju, ko apliecina doktora zinātniskais grāds.

3. ZDL nav tāda jēdziena „zinātniskais amats”. ZDL 26.pantā tiek lietots jēdziens „akadēmiskais amats” (zinātniskajā institūta un komercsabiedrībā), un tie ir: vadošais pētnieks, pētnieks un zinātniskais asistents. Akadēmiskajā amatā zinātnieku ievēl uz 6 gadiem.

4.AL 26. un 27. pantā noteikts, ka augstskolas akadēmiskajos amatos ievēlētie darbinieki ir augstskolas akadēmiskais personāls un tie ir: profesori, asociētie profesori, docenti, vadošie pētnieki, lektori, pētnieki un asistenti. Augstskolas akadēmiskā personāla pienākums ir veikt zinātniskos pētījumus (un studējošo izglītošana). Profesoriem (AL 28.pants), asociētiem profesoriem (AL 30.pants) un docentiem (AL 32.pants) jābūt doktora grādam un viņu galvenais uzdevums ir pētniecības darba veikšana. Pētniecība, saskaņā ar ZDL 1.panta 4.punktu, ir zinātniskās darbības sastāvdaļa. Akadēmiskajā amatā personu ievēl uz 6 gadiem.

Pamatojoties uz augstāk minētā secināms, ka augstskolu akadēmiskais personāls, kurš atbilst šādiem kritērijiem: ir doktora zinātniskais grāds, veic zinātnisko darbu (pētniecību) un ir ievēlēts akadēmiskajā amatā, atbilst ZDL 38.panta otrās daļas 2.punktā minētajam zinātniskajam personālam.

Izvērtējot noteikumu 11.3 2. apakšpunktā noteikto, ka papildus bāzes finansējumam piešķir bāzes finansējumu pētnieciskā darba daļējai nodrošināšanai valsts dibināto augstskolu akadēmiskajam personālam – profesoriem, asociētiem profesoriem un docentiem, kas veic zinātnisko darbību, secināms, ka noteikumu grozījumi, kas stājas spēkā 2015.gada 31.decembrī atbilst ZDL noteiktajam personu lokam, ko ņem vērā piešķirot zinātniskās darbības bāzes finansējumu.

Ministrija ir nosūtījusi pieprasījumu Tieslietu ministrijai sniegt viedokli.

3.2. Izglītības un zinātnes ministrija ir izvērtējusi ar zinātnisko institūtu un universitāšu apvienošanu saistīto regulējumu saistībā ar iespēju apvienošanās gadījumā saglabāt juridisko patstāvību. Un sniedz sekojošu viedokli.

Ar Zinātniskās darbības likuma (turpmāk – ZDL) 1.panta 7.punktu ar terminu “zinātniskā institūcija” saprot:

- a) zinātniskais institūts, augstskola, komercsabiedrība, kā arī cita institūcija, kuras statūtos, nolikumā vai satversmē ir paredzēta zinātniskā darbība;

- b) piedalās zinātniskās kvalifikācijas iegūšanas un pilnveidošanas procesā;
- c) vismaz piecām personām ir jābūt ar doktora zinātnisko grādu institūcijas darbībai atbilstošajā pētījumu virzienā;
- d) reģistrēta zinātnisko institūciju reģistrā.

ZDL 21.² panta ceturtnā daļa nosaka, ka zinātniskais institūts, kas ir atvasināta publiska persona, nav tiesīgs veidot citu zinātnisko institūtu.

Ņemot vērā esošā ZDL un Komerclikuma normas, ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pantu, zinātniskās institūcijas, esot atvasinātas publiskas personas statusā, var izveidot privāto tiesību juridiskās personas, kurām:

-) ir peļņas gūšanas raksturs (kapitālsabiedrības = sabiedrības ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrības);
-) nav peļņas gūšanas raksturs (biedrības, nodibinājumus).

Komercdarbības veikšanai publiska persona (publiskas personas) saskaņā ar attiecīgu likumu (Komerclikums) dibina kapitālsabiedrību.

Atbilstoši Komerclikumam komersants ir komercreģistrā ierakstīta fiziskā persona (individuālais komersants) vai komercsabiedrība (personālsabiedrība un kapitālsabiedrība). Savukārt komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants.

Zinātniskajām institūcijām ar APP statusu ir tiesības veidot personālsabiedrību (komandītsabiedrība vai pilnsabiedrība) atbilstoši Komerclikumam, tas ir:

-) pilnsabiedrības kuras mērķis ir komercdarbības veikšana, izmantojot kopīgu firmu, un kurā uz sabiedrības līguma pamata, neierobežojot savu atbildību pret pilnsabiedrības kreditoriem, apvienojušās divas vai vairākas personas (biedri);

-) komandītsabiedrības mērķis ir komercdarbības veikšana, izmantojot kopēju firmu, un kurā uz sabiedrības līguma pamata apvienojušās divas vai vairākas personas (biedri), ja vismaz viena sabiedrības biedra (komandīta) atbildība attiecībā uz sabiedrības kreditoriem ir ierobežota ar viņa ieguldījuma apmēru, bet pārējo personiski atbildīgo sabiedrības biedru (komplementāru) atbildība nav ierobežota:

-) pilnsabiedrībai piemērojami Civillikuma noteikumi par sabiedrības līgumu, ciktāl Komerclikuma nav noteikts citādi.

-) sabiedrības līgumu slēdz divas vai vairākas personas ar nolūku apvienoties kopēja mērķa sasniegšanai ar kopīgiem spēkiem un līdzekļiem (kopīgas darbības koordinācija). Kopējs sasniedzamais mērķis var būt gan mantisks ieguvums, gan kāds cits likumā neaizliegts mērķis, piemēram, izglītojoša darbība, zinātniskā sadarbība. Ar šādu līgumu regulē arī līguma dalībnieku savstarpējas attiecības. Uz āru šāda sadarbības līguma dalībnieki ir organizatoriski ar šādu līgumu apvienoti, taču joprojām ir patstāvīgi tiesību subjekti, kā kā līdzdalībnieki uzņemas saistības un iegūst tiesības.

-) sabiedrības līgumu var aprobežot ar kādu pārejošu mērķi vai uz noteiktu laiku, kā arī var noslēgt arī uz nenoteiktu laiku.

Ņemot vērā minēto, ja ir nepieciešams apvienot zinātniskās institūcijas, kuras ir APP ir apsveramas sekojošas normatīvā regulējuma izmaiņas:

- 1) ZDL regulējums par zinātnisko institūciju tiesībām veidot citu zinātnisko institūtu, ja zinātniskās institūcijas vēlas īstenot kopdarbību, nezaudējot savu juridisko patstāvību, izveidojot personālsabiedrību vai kapitālsabiedrību; un Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta otrās daļas aiz vārda "kapitālsabiedrības" papildināt ar vārdiem " un personālsabiedrības".

Vai arī, alternatīvi:

- 2) Svītrot ZDL 21.² panta ceturto daļu, nosaka, ka zinātniskais institūts, kas ir atvasināta publiska persona, nav tiesīgs veidot citu zinātnisko institūtu; un Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta otrās daļas aiz vārda "kapitālsabiedrības" papildināt ar vārdiem " un personālsabiedrības".

Bez tam, uz zinātniskajām institūcijām kas ir APP nav attiecināms Koncerna likums, jo koncerns ir valdošā uzņēmuma un vienas vai vairāku atkarīgo sabiedrību kopums, kur ar uzņēmumu saprot komercsabiedrību Komerclikuma izpratnē, kā arī fizisku personu un ar sabiedrību - akciju sabiedrību vai sabiedrību ar ierobežotu atbildību.

Papildus, zinātniskās institūcijas esot APP statusā var apvienoties un atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likumam var nodibināt biedrību:

- kas ir brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura;
- juridiskās personas statuss ar brīdi, kad tā ierakstīta biedrību un nodibinājumu reģistrā;
- tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu biedrības mērķus;
- ienākumus drīkst izmantot vienīgi statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai;
- peļņu, kas gūta no biedrības veiktās saimnieciskās darbības, nedrīkst sadalīt starp biedrības biedriem.

Zinātniskās institūcijas esot APP statusā var apvienoties un atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likumam var izveidot nodibinājumu vai arī fondu:

- kas ir mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura;
- juridiskās personas statuss ar brīdi, kad tas ierakstīts biedrību un nodibinājumu reģistrā, nodibinājuma dibinātājiem;
- tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu nodibinājuma mērķus;
- ienākumus drīkst izmantot vienīgi statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai;
- peļņu, kas gūta no nodibinājuma veiktās saimnieciskās darbības, nedrīkst sadalīt starp nodibinājuma dibinātājiem.

Izglītības ministrija šobrīd neredz pamatojumu, kāpēc būtu nepieciešams apvienot zinātniskās institūcijas ar APP statusu saglabājot to juridisko patstāvību. Institūciju konsolidācijas mērķis ir apvienot zinātniskos institūtus, lai koncentrētu resursus lielos spēcīgos un efektīvi pārvaldītos institūtos, nevis veidotu papildus pārvaldības struktūras.

3.3. Izglītības un zinātnes ministrijai sadarbībā ar Veselības ministriju papildināt Ministru kabineta noteikumu projektus specifisko atbalsta mērķu pasākumiem – 1.1.1.1. “Praktiskas ievirzes pētījumi” un 1.1.1.2. “Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsts”, paredzot atbalstu arī jaunu, tai skaitā nekomercializējamu diagnostikas un ārstniecības metožu radīšanai, ja tās tiek reģistrētas Nacionālā veselības dienestā Klīnisko vadlīniju datu bāzē.

Noteikumi pieņemti - Ministru kabineta 2016.gada 12.janvāra noteikumi Nr.34 “Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 1.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā" 1.1.1.1. pasākuma "Praktiskas ievirzes pētījumi" īstenošanas noteikumi”; Ministru kabineta 2016.gada 19.janvāra noteikumi Nr.50 “Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 1.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā" 1.1.1.2. pasākuma "Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsts" īstenošanas noteikumi”.

1.1.1.1.pasākuma ietvaros tiek atbalstīti pētniecības projekti, t.sk. biomedicīnas, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācijas un biotehnoloģijas jomā. Projekta rezultātos iekļauts – jaunas ārstniecības un diagnostikas metodes (t.sk. nekomercializējama metode).